

**Załącznik do Uchwały Nr LII/265/10
Rady Powiatu w Janowie Lubelskim
z dnia 25 października 2010 roku**

**POWIATOWY PROGRAM
AKTYWNOŚCI LOKALNEJ
NA LATA 2011-2016**

**Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Janowie Lubelskim
Październik 2010**

I. WPROWADZENIE

1. Założenia programowe

Realizatorem ustawowych zadań z zakresu pomocy społecznej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie współpracujący z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, kościołem, osobami fizycznymi i prawnymi oraz innymi powiatami.

Osoba mająca problemy z wejściem w życie dorosłe, społeczne i zawodowe przede wszystkim w swoim środowisku lokalnym powinna otrzymać daleko idącą pomoc w formie pracy socjalnej, terapii, wsparcia w usamodzielnieniu. Ta pomoc musi być silnie skorelowana również z pomocą materialną. Tylko w środowisku lokalnym możliwe jest organizowanie samopomocowych grup wsparcia. Rozwój i popularyzacja Programu Aktywności Lokalnej wiąże się z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego oraz odwołuje się do zasady subsydiarności.

Niewątpliwie szansą na poprawę sytuacji mieszkańców powiatu janowskiego, zagrożonych wykluczeniem społecznym, jest możliwość pozyskania przez powiaty środków finansowych z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na realizację projektów systemowych i konkursowych. (Priorytet VII PO KL). Projekty systemowe mają na celu : rozwój form aktywnej integracji oraz upowszechniania aktywnej integracji i pracy socjalnej, a ich odbiorcami są osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej zagrożone wykluczeniem społecznym.

2. Cel i zakres programu

Pracownicy socjalni są diagnostami, profilaktykami lokalnych problemów społecznych. Są też animatorami środowiskowych i samopomocowych przedsięwzięć na rzecz ich rozwiązania. Powinni więc poszukiwać najbardziej skutecznych sposobów, które prowadzą do osiągnięcia celu.

Jedną z możliwości jest realizacja programu aktywności lokalnej. Jest to jedna z metod pracy socjalnej – zwana też metodą środowiskową. Zasadniczym celem organizowania środowiska jest wspomaganie rozwoju. Celem samym w sobie jest tworzenie wspólnoty, co oznacza przełamywanie izolacji i osamotnienia, budowanie więzi emocjonalnych i międzyludzkich. Organizowanie środowiska jest procesem, a więc nie aktem jednorazowym, samoczynnym i mechanicznym. Jest to długotrwały proces ulegający czasem załamaniom i regresowi.

Głównym celem Programu Aktywności Lokalnej w Powiecie Janowskim jest budowa powiatowego systemu wspierania osób mających trudności w wejściu w dorosłe życie, pozyskaniu pracy i realizacji życiowych planów poprzez pracę z grupami znajdującymi się w niekorzystnym położeniu, mające umożliwić im wspólne określenie potrzeb i praw, jasne przedstawienie celów i podjęcie działań, pozwalających te cele realizować w ramach demokratycznych struktur. W ramach projektów realizowanych w zakresie Programu Aktywności Lokalnej zamierzamy wzmocnić osoby niepełnosprawne w celu pełnienia przez nich różnych ról społecznych.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że osoby niepełnosprawne przyjmują postawę bierną lub wycofującą się z życia społecznego. Możliwość aktywnej integracji ze społeczeństwem daje przede wszystkim inwestowanie we własny rozwój, kształtowanie umiejętności interpersonalnych i uczestnictwo w życiu społecznym.

Jednym z ważnych punktów Programu Aktywności Lokalnej jest praca z rodzinami osób niepełnosprawnych w celu ich wzmocnienia. Rodziny takie wymagają kompleksowej pomocy począwszy od wczesnej interwencji kryzysowej skierowanej do wszystkich jej członków. Bardzo ważnym elementem w tym zakresie jest poradnictwo rodzinne i tworzone ośrodki interwencji kryzysowej.

Zjawisko przemocy w rodzinie jest jednym z przejawów brutalizacji życia codziennego, nieodłącznie związanymi z coraz trudniejszymi warunkami bytowymi wielu rodzin. Frustracje wynikające z braku możliwości zapewnienia bytu rodzinie oraz perspektyw życiowych, prowadzi do rozpadu i popadania w konflikt z prawem jej członków. Filozofia przeciwdziałania przemocy w rodzinie zasadza się na powstrzymaniu krzywdzenia i cierpienia ofiar jak najszybciej, co możliwe jest tylko wtedy, gdy przemoc jest rozpoznawana zanim dojdzie do tragedii.

W dalszej perspektywie, po zabezpieczeniu niezwykle ważna jest praca ze sprawcami oraz ofiarami przemocy. Stąd pojawiła się potrzeba realizacji programów korekcyjno – edukacyjnych dla sprawców przemocy, grup wsparcia dla ofiar przemocy oraz grup wsparcia dla rodziców, dzieci i młodzieży mających problemy wychowawcze i stosującej przemoc.

W powiecie janowskim aktualnie są wychowankowie, którzy opuścili rodziny zastępcze oraz Placówki Opiekuńczo – Wychowawcze i korzystają z comiesięcznej pomocy finansowej na kontynuowanie nauki. Często wychowankom tym brakuje motywacji, samozaparcia, a także środków finansowych do inwestowania w swoją przyszłość. Wielu wychowanków mieszka na terenach wiejskich, z dala od ośrodków oferujących dodatkowe kursy. Dla prawidłowego funkcjonowania i harmonijnego rozwoju każdego człowieka, a szczególnie dziecka należy zapewnić mu trwałe i bliskie relacje z innymi ludźmi. Brak pozytywnych więzi może przyczynić się do pojawienia się u człowieka wielu negatywnych elementów wpływających na ogólne poczucie jakości życia i poziomu niepokoju takich jak zaburzenia emocjonalno-społeczne, zaburzenia osobowości, zanik aspiracji edukacyjnych, zawodowych, życiowych, niska samoocena, nieuzasadnione lęki, poczucie winy, stany depresyjne. W skrajnych sytuacjach może nawet doprowadzić jednostkę do patologii i anomii społecznej. Długotrwałe przebywanie w placówkach instytucjonalnych pozbawia dzieci niezbędnych więzi emocjonalnych i zaburza rozwój umiejętności społecznych, zakłóca rozwój intelektualny i poznawczy oraz utrudnia nawiązywanie trwałych relacji z innymi.

Cele te są zgodne z zapisami Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie powiatu janowskiego oraz celami Samorządowego Programu Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Janowskim na lata 2006-2016.

Miejsce i zakres programu :
obszar powiatu janowskiego

3. Czas realizacji programu :

2011-2016

4. Adresaci programu :

- usamodzielniani wychowankowie rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych
- osoby niepełnosprawne
- rodziny zastępcze
- rodziny niewydolne wychowawczo
- osoby dotknięte przemocą w rodzinie

6. Koordynator Programu :

Samorząd Powiatu Janowskiego poprzez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Janowie Lubelskim.

Rolą koordynatora programu jest umiejętność dokonywania :

- diagnozy problemów
- tworzenia grup/zespołów
- pozyskiwanie partnerów
- pozyskiwanie sponsorów

7. Partnerzy :

Skuteczne zastosowanie tej metody wymaga spełnienia dwóch warunków :

- 1) istnienia „sił społecznych” (samorządy lokalne stanowią ich źródło),
- 2) zaangażowanie w proces przeobrażania środowiska lokalnego wszystkich jego przedstawicieli.

W związku z powyższym niezbędna jest współpraca wielu środowisk lokalnych.

Administracja samorządowa :

- Powiatowy Urząd Pracy
- Ośrodki Pomocy Społecznej
- szkoły
- ŚDS
- WTZ
- placówki opiekuńczo-wychowawcze

Inne instytucje :

- sądy
- kuratorzy sądowi i społeczni
- organizacje pozarządowe
- rodziny zastępcze

8. Źródła finansowania Programu :

- środki budżetu powiatu

- środki PFRON
- środki EFS
- sponsorzy

II. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

1. Wyrównywanie szans edukacyjnych osób narażonych na wykluczenie społeczne
2. Zdobywanie i poszerzenie kompetencji zawodowych poprzez realizację PAL oraz Indywidualnych Programów Usamodzielnienia (IPU)
3. Rozwinięcie i upowszechnienie form aktywnej integracji społecznej oraz aktywnej rehabilitacji
4. Zwiększenie motywacji do poszukiwania i podjęcia pracy
5. Wspieranie zdolności do podjęcia zatrudnienia
6. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wycofaniu społecznemu
7. Kształcenie umiejętności w zakresie pełnienia ról społecznych
8. Wspieranie samodzielności oraz zdobywania i aktualizacji kwalifikacji zawodowych
9. Nabywanie kompetencji społecznych w zakresie komunikacji interpersonalnych
10. Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań instytucji pomocy społecznej
11. Zdobywanie przez rodziców umiejętności wychowawczych: dobrej komunikacji, rozpoznawania, wyrażania i akceptowania uczuć, asertywności, radzeniu sobie ze stresem.
12. Zwiększenie wiedzy/świadomości nt. zjawiska przemocy;
13. Zdobywanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych (poznanie swoich praw, opracowanie planu działania)
14. Rozwój umiejętności społecznych (prośenie o pomoc, odmawianie, itp.);
15. Pozytywne wzmocnienie wizerunku własnej osoby (odkrywanie i rozwijanie potencjału osobistego);

III. DIAGNOZA SPOŁECZNA

A. DOTYCZĄCA POTRZEB OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POWIECIE JANOWSKIM

Do najistotniejszych problemów osób niepełnosprawnych należą :

- 1) **Utrudniony dostęp do opieki medycznej, wczesnej diagnozy i rehabilitacji;**

W ramach opieki zdrowotnej, na terenie miasta Janowa funkcjonuje jeden Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Janowie Lubelskim oraz cztery placówki niepubliczne. Zakłady opieki zdrowotnej działają ponadto w każdej gminie, a w większych wioskach powstały ich oddziały zamiejscowe. Razem jest ich 12. W mieście funkcjonuje jeden szpital powiatowy ze wszystkimi podstawowymi oddziałami, zinstytucjonalizowana opieka pielęgniarska, a w 2005 roku powstał oddział

rehabilitacji.

Zaledwie kilka jednostek służby zdrowia min. Szpital Powiatowy, Niepubliczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej "Rodzina", Niepubliczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej "Zdrowie", dostosowano częściowo do potrzeb osób niepełnosprawnych, oporęczowano trakty komunikacyjne, częściowo adoptowano łazienki, wykonano podjazdy, wyłożono płytki antypoślizgowe w ciągach komunikacyjnych.

2) Utrudniony dostęp do nauki w szkołach specjalnych, oddziałach i klasach integracyjnych;

Na terenie powiatu funkcjonują łącznie 73 placówek oświatowych: 9 przedszkoli (w tym jeden z oddziałem integracyjnym), 29 szkół podstawowych (w tym jedna z klasą integracyjną), 17 gimnazjów (w szkołach tych nie utworzono klas integracyjnych), oraz 18 szkoły ponadpodstawowe- 3 licea ogólnokształcące, 3 szkoły zasadnicze zawodowe, 12 szkół średnich zawodowych (brak klas integracyjnych.)

Dotychczas nie utworzono szkoły specjalnej. Zbyt mała liczba miejsc w klasach integracyjnych, brak pomieszczeń wydzielonych na rehabilitację uczniów, brak specjalistycznej kadry w szkołach publicznych, wszystkie te problemy uniemożliwiają zwiększenie grupy dzieci i młodzieży objętych rewalidacją. Dużym problemem jest również ograniczona możliwość objęcia częstą diagnozą i terapią niepełnosprawnych dzieci zamieszkujących na wsi.

3) Niskie zainteresowanie pracodawców zatrudnieniem osób niepełnosprawnych, a co za tym idzie duża skala zjawiska bezrobocia wśród niepełnosprawnych;

Podjęcie pracy przez osobę niepełnosprawną stanowi ukoronowanie całego złożonego procesu rehabilitacji zawodowej. Praca bowiem ma bardzo duże znaczenie nie tylko w wymiarze ekonomicznym, materialnym, ale przede wszystkim w wymiarze społecznym. Poczucie przydatności samodzielności finansowej (nawet częściowej) i możliwości samorealizacji poprzez pracę jest dla każdej osoby niepełnosprawnej tak samo ważne jak dla wszystkich, zdrowych członków społeczeństwa. Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest niemal kluczem do integracji ze społeczeństwem lokalnym, a zarazem stwarza możliwość wzajemnego współzawodnictwa z osobą zdrową i w pełni sprawną.

Dzięki zastosowaniu nowych technologii można pokonać szereg fizycznych i psychologicznych barier jakie stoją przed osobami niepełnosprawnymi i umożliwić ich większe zaangażowanie nie tylko w samą pracę, ale i w inne dziedziny życia. Przykładem może być aktualnie propagowana telepraca i praca wspomagana komputerowo dla niepełnosprawnych nawet w stopniu znacznym. Udoskonalona technologia odgrywa też dużą rolę w integracji z regularnym środowiskiem pracy oraz ułatwia dostęp do szkoleń, różnego rodzaju kursów i nabywania umiejętności w innych niż wyuczone zawody.

Wszystko to winno prowadzić do lepszej i pełniejszej aktywizacji zawodowej tej grupy społecznej, a w konsekwencji do zatrudnienia niepełnosprawnych na stanowiskach dostosowanych i odpowiadających rodzajowi ich niepełnosprawności na otwartym rynku pracy.

Z uwagi na fakt, że problem bezrobocia jest dominującym problemem dla Janowa Lubelskiego i całego powiatu- ofert dla niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy praktycznie nie ma. W takim przypadku alternatywą byłoby zatrudnienie ich w zakładach pracy chronionej, spółdzielczości inwalidów lub zakładach aktywności zawodowej.

W ostatnim czasie znacznie spadło zainteresowanie osób niepełnosprawnych podejmowaniem własnych inicjatyw gospodarczych. Wiąże się to zarówno ze słabym przygotowaniem zawodowym potencjalnych pożyczkobiorców, jak i dużym ryzykiem rynkowym.

4) Bariery w komunikacji i środkach transportu publicznego;

Niepełnosprawni mieszkańcy powiatu na forum dyskusyjnym często podejmują problem biernej dostępności do publicznego transportu zbiorowego (niedostosowanie autobusów i busów do potrzeb osób niepełnosprawnych).

Ponadto w mieście Janowie brak komunikacji podmiejskiej, a ze względu na duże odległości, np. z centrum miasta do szpitala, osoby niepełnosprawne skarżą się na występowanie barier transportowych.

5) Mała dostępność osób niepełnosprawnych do sportu, kultury, rekreacji i turystyki;

Na terenie powiatu janowskiego dostępność osób niepełnosprawnych do obiektów sportowych jest znikoma. Obiekty te nie są odpowiednio przystosowane i wyposażone. Występują znaczne różnice poziomów. Ponadto brak odpowiednio przystosowanej kadry, która mogłaby poprowadzić utalentowane sportowo osoby niepełnosprawne do osiągania zadawalających rezultatów, wyników sportowych. Brak jakiegokolwiek klubu sportowego zainteresowanego współpracą z osobami niepełnosprawnymi.

Środowisko osób niepełnosprawnych często spotyka również bariery w dostępie do obiektów kulturalno – oświatowych typu biblioteki, domy kultury muzea, gdzie brak odpowiednich ciągów komunikacyjnych oraz wind.

6) Brak zcentralizowanego punktu informacji dla osób niepełnosprawnych

Dostęp do informacji jest prawem, a nie przywilejem, dlatego tak ważne jest, aby dostęp ten był łatwy, tani i szybki. Dotarcie do wiarygodnych i uporządkowanych informacji decyduje często o powodzeniu dalszych przedsięwzięć na różnych płaszczyznach, głównie w pomocy społecznej i pracy z niepełnosprawnymi.

W praktyce, osoba niepełnosprawna, aby uzyskać ważną dla siebie informację, czy wręcz podstawową wiadomość, która uzupełniałaby braki wiedzy na dany temat- bardzo często zmuszona jest delegować kogoś z członków rodziny, opiekuna, sąsiada lub szukać kontaktu telefonicznego bądź korespondować z wieloma urzędami.

7) Trudności w przełamywaniu uprzedzeń społecznych, barier psychologicznych:

Wszelkie działania na rzecz osób niepełnosprawnych powinny być ukierunkowane na pełną integrację społeczną tych osób. Aby w pełni zrealizować ten postulat, należy

zwrócić szczególną uwagę na odpowiednie przygotowanie i uwrażliwienie otoczenia osób niepełnosprawnych na szczególne potrzeby tego środowiska.

Obecnie w naszym powiecie temat ten jest podejmowany jedynie w najbliższym otoczeniu osób niepełnosprawnych, wśród członków ich rodzin, którzy starają się zapewnić swoim bliskim jak najbardziej samodzielne funkcjonowanie w społeczności lokalnej. Dużym problemem pozostaje natomiast odpowiednie przygotowanie urzędników, którzy nadal obawiają się bezpośrednich kontaktów z osobami niepełnosprawnymi, np. Ze względu na chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe lub z osobami głuchoniemymi.

8) Brak oferty na zorganizowanie czasu wolnego osobom niepełnosprawnym intelektualnie: chorym psychicznie i upośledzonym umysłowo;

Problem zdrowia psychicznego powiatu janowskiego częściowo rozwiązuje utworzenie i funkcjonowanie w ramach szpitala samorządowego Oddziału Nerwicowo-Psychiatrycznego oraz Poradni Zdrowia Psychicznego. Często jednak, po opuszczeniu szpitala osoba niepełnosprawna, cierpiąca na chorobę psychiczną zostaje postawiona przed zadaniem samodzielnego zmierzenia się z problemami życia codziennego. W powiecie janowskim osoby tej nie wspiera żadna instytucja ani żadne stowarzyszenie wyspecjalizowane w rehabilitacji schorzeń psychicznych.

Na terenie powiatu istnieje dotychczas jeden Środowiskowy Dom Samopomocy w Janowie Lubelskim poza tym nie istnieją żadne inne placówki pobytu dziennego, które byłyby alternatywą na spędzanie czasu wolnego przez osoby chore psychicznie lub upośledzone umysłowo.

9) Mała aktywność społeczna organizacji pozarządowych;

Innym istotnym problemem zaobserwowanym w powiecie janowskim jest zbyt mała współpraca pomiędzy organizacjami pozarządowymi skupiającymi osoby niepełnosprawne i ich rodziny. Jedynym w miarę stabilnym forum dyskusyjnym dla przedstawicieli organizacji jest utworzona w 2003 roku Powiatowa Społeczna Rada do Spraw osób Niepełnosprawnych w Janowie Lubelskim. Celem utworzonej rady jest:

1. Inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do :
  - a) integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
  - b) realizacji praw osób niepełnosprawnych,
2. Opiniowanie projektów wojewódzkich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
3. Ocena realizacji programów.
4. Opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

B. DIAGNOZA DOTYCZĄCA RODZIN ZASTĘPCZYCH I PLACÓWEK OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Janowie Lubelskim obejmuje swym nadzorem (według stanu na dzień 31.03.2010r.) 35 rodziny zastępcze. W rodzinach tych umieszczonych jest 55 dzieci. Dane liczbowe dotyczące rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu janowskiego z podziałem na ich rodzaje przedstawia tab. nr 6.

Tab. nr 6. Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu janowskiego w latach 2000- 2008

ROK	LICZBA RODZIN			
	OGÓŁEM	SPOKREWNIONE	NIESPOKREWNIONE	ZAWODOWE
2000	31	28	3	0
2001	36	32	4	0
2002	40	36	4	0
2003	41	37	4	0
2004	45	41	4	0
2005	37	33	4	0
2006	35	31	4	0
2007	36	29	6	1
2008	34	27	6	1

Źródło: Dane urzędowe PCPR w Janowie Lubelskim

W porównaniu do roku 2004 liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 11 rodzin. Tendencja spadkowa jest zauważalna wśród rodzin spokrewnionych, natomiast istnieje zauważalny wzrost rodzin niespokrewnionych z dzieckiem i zawodowych.

Na pomoc pieniężną związaną z kosztami utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych wydatkowano w 2008 r. kwotę 345.047 zł, tj. o 31.794 zł mniej, niż w 2007 r. (376.841 zł). Środki te przeznaczono na: częściowe pokrycie kosztów utrzymania dzieci, jednorazową pomoc na pokrycie wydatków związanych z potrzebami dzieci przyjmowanymi do rodzin, jednorazową pomoc losową, wynagrodzenie osób pełniących zadania zawodowej rodziny zastępczej.

Na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem dla osób opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, schroniska dla nieletnich i zakłady poprawcze wydatkowano w 2008 roku kwotę 117.840 zł (tj. o 55.477 zł więcej niż w 2007 r), w tym:

- na pomoc pieniężną na usamodzielnienie dla 3 osób przyznano kwotę 18.117zł, (w 2007 r. 3 osoby na kwotę 14.823 zł),
- na pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki dla 22 osób- kwotę 90.500 zł, (w 2007 r. - 15 osób na kwotę 32.717 zł),
- na pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej, dla 2 osób – kwotę 9.223 zł

(w 2007 r. – 3 osoby na kwotę 14.823 zł)¹

Usamodzielniany wychowanek odczuwa braki zarówno w sobie, jak i w środowisku, w którym ma funkcjonować. Jest to naturalny proces. Jeśli będzie się na nich zbyt koncentrował, to oddali się od ludzi, będzie czuł się inny, gorszy. Każdy jednak otrzymał inne predyspozycje, ma określone umiejętności i zainteresowania. Tak jest i z wychowankiem (osobą usamodzielnianą). Dostrzeżenie przez wychowanka talentów w sobie, umożliwienie wychowankowi przez otaczających ludzi odkrywania ich w sobie jest podstawowym wymogiem procesu usamodzielniania. Pomaga to wychowankowi określić marzenia, cele i działania konieczne do ich osiągnięcia. Tylko w takich warunkach będzie on postrzegał je jako wynik osobistych wyborów. Pomaga mu w podjęciu koniecznych działań. Jesteśmy wzajemnie odpowiedzialni za rozwijanie swoich możliwości i gromadzenie w tym celu informacji, udzielanie wsparcia i tworzenie nowych warunków życia. Taka postawa dodaje sił, a jest to szczególnie potrzebne tym, których skrzywdził los. Bieg wydarzeń można kształtować przez tworzenie i realizowanie konkretnych planów działania, które pomogą osobom usamodzielnianym w realizacji ich nadziei i marzeń. Koncepcje społeczeństwa obywatelskiego kładą akcent na wspólnoty lokalne. Wizja społeczności lokalnej, otwartej na osobę w jakikolwiek sposób narażoną na marginalizację społeczną jest obowiązkiem wynikającym z konstytucyjnej zasady pomocniczości. W przypadku osoby usamodzielnianej dotyczy ona wszystkich sfer dorosłego życia. Sama zaś osoba winna być umacniana w umiejętnościach włączania się w życie społeczne wspólnoty lokalnej. Ogromną rolę w tej wizji przypisuje się grupom samopomocy, stowarzyszeniom jako źródle wielorakich więzi międzyludzkich, pracy, wypoczynku, reintegracji społecznej i zawodowej. Osoby usamodzielniane podobnie jak wszyscy ludzie doświadczają niepokoju egzystencjalnego. Sytuacja psychospołeczna spowodowana koniecznością przebywania w systemie pieczy zastępczej wiąże się także ze specyficznym przeżywaniem własnej egzystencji, w tym co jest dla niej jednostkowe. Ten wymiar funkcjonowania osób usamodzielnianych jest niezwykle ważny, rzutuje on na wszystkie pozostałe sfery życia.

Powyższe zostało potwierdzone badaniami przeprowadzonymi w ramach projektu „Lepsze jutro” przeprowadzonego przez Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej – Regionalny Ośrodek w Lublinie, który miał na celu przeprowadzić diagnozę sytuacji osób opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze na Lubelszczyźnie. Analiza wyników badań wykazała, że zmienną różnicującą osoby badane jest sytuacja życiowa ze względu na stopień usamodzielniania lub rodzaj placówki systemu opieki zastępczej, w której badany przebywa (rodzinny dom dziecka, rodzina zastępcza, placówka prowadzona przez siostry zakonne, placówka opiekuńczo-wychowawcza). Istotne statystyczne różnice ujawniły się w zakresie przeżywania niepokoju egzystencjalnego pomiędzy grupą osób usamodzielnionych i badanych z rodzin zastępczych a badanymi korzystającymi z pozostałych form pieczy zastępczej w zakresie znacząco niższego lęku ustosunkowania do samego siebie z tych pierwszych. Wychowankowie przebywający w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, jak i w rodzinach zastępczych oraz osoby samodzielne życiowo cechowały się bardziej sprecyzowanymi planami na przyszłość, mieli mniejsze poczucie braku wsparcia ze strony ich własnej rodziny, aniżeli

---

¹ Dane urzędowe PCPR w Janowie Lubelskim

podopieczni placówek socjalizacyjnych, interwencyjnych, czy wielofunkcyjnych.

IV. METODY PRACY WYKORZYSTYWANE DO REALIZACJI PROGRAMU

W ramach programu przewiduje się zastosowanie:

- instrumentów aktywnej integracji
- środowiskowej pracy socjalnej
- działań o charakterze środowiskowym.

V. OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Do zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie należy pomoc naszym beneficjentom w usamodzielnianiu się i wejściu w dorosłe życie. Pomoc ta jest ograniczona możliwościami finansowymi powiatu i procedurami. W pracy z nimi widzimy dużą potrzebę doszkalania i pozyskiwania nowych umiejętności. Przygotowując się do realizacji projektów i po przeprowadzonym wstępnie rozeznaniu przez pracowników socjalnych PCPR wielu z nich wyraża chęć w uczestniczeniu w proponowanych kursach zawodowych i szkoleniach. W ramach realizowanych przez nas projektów zechcemy sfinansować kursy typu: prawo jazdy, nauka języka obcego, podstawowe i specjalistyczne kursy komputerowe, glazurnika, podstawy księgowości, kosmetyczki, opiekunki osób niepełnosprawnych i starszych.

W ramach integracji wszystkie grupy – przy zachowaniu indywidualnego traktowania każdej z osób – razem uczestniczyłyby we wszystkich zajęciach warsztatowych.

Warsztaty będą mieć na celu integrację grupy, wzmocnienie uczestników, naukę samo prezentacji, sporządzanie dokumentów niezbędnych przy staraniu się o pracę oraz wstępne ukierunkowanie na kursy. Jednak jesteśmy otwarci na propozycje uczestników co do rodzaju kursów.

Po wstępnych warsztatach, rozpoczną się indywidualne spotkania z psychologiem, doradcą zawodowym w celu podjęcia decyzji o wyborze kursu. W czasie trwania projektu będzie zapewnione specjalistyczne poradnictwo zarówno w Punkcie Wsparcia Rodzin działającym przy PCPR oraz uruchomionym na potrzeby projektu Punkcie Konsultacyjno – Doradczym.

Osoby niepełnosprawne w ramach aktywizacji zdrowotnej skorzystają z turnusów rehabilitacyjnych oraz z wykupionych pakietów na zabiegi rehabilitacyjne.

Ofiary wieloletniej przemocy, mają poważne deficyty w zakresie umiejętności podejmowania różnego rodzaju aktywności. Część z nich odcięta jest od kontaktu ze światem przez działanie sprawcy. Niektóre z tych osób są słabe i niepełnosprawne. Znaczna ich część to ofiary wtórnego zranienia, gdy ktoś nie dał wiary ich zwierzeniom, dał do zrozumienia, że sytuacja ta powstała z ich winy i są za nią odpowiedzialne lub podtrzymywał powszechne mity o przemocy. Nauka nowych zachowań dokonuje się naturalnie we współpracy i w porozumieniu z osobą, której pomagamy. W planowaniu tego typu zmian użyteczne jest podejście behawioralne,

którym na etapie zaawansowanym udaje się stworzyć listy zadań będących przedmiotem uczenia się.

Program umiejętności wychowawczych zostanie skierowany do rodziców uczniów uczestniczących w warsztatach umiejętności społecznych. Dzięki uczestnictwu w nim będą świadomi zmian zachodzących w zachowaniu swoich dzieci. Pomogą im w uczeniu się nowych sposobów reagowania. Jednocześnie otrzymają możliwość skorygowania własnych postaw rodzicielskich i kształtowania umiejętności rodzicielskich. Działania PCPR przyjmą następujące formy:

1. „TRNINGI UMIEJETNOŚCI WYCHOWAWCZYCH”

Realizowany w formie zajęć warsztatowych z użyciem aktywnych metod takich jak: wykłady, burza mózgu, praca w grupach, dyskusje, odgrywanie ról, drama. Warsztaty są wzbogacane o osobiste przeżycia i doświadczenia uczestników. Wspólnie omawiane są sukcesy i porażki wychowawcze, ich przyczyny i skutki.

Bloki warsztatowe:

- **Integracja, kontrakt, samopoznanie**
- **Rozumienie rodziny jako systemu;** etapy rozwoju rodziny, koalicje, mity rodzinne, granice w wychowaniu.
- **Uczucia** – poznanie i zrozumienie uczuć, praktyczne stosowanie metod pomocy dziecku w radzeniu sobie z uczuciami „ trudnymi ”.
- **Zachęcanie do współpracy-** poznanie celem wyeliminowania barier komunikacyjnych, słów, które w sposób istotny zakłócają porozumiewanie się
- **Rozwiązywanie problemów i konfliktów-** 6 kroków bez porażek, angażowanie dziecka w szukaniu bezpiecznych rozwiązań
- **Kary jako konsekwencje,** zdecydowanie obarczają opiekuna od poczucia winy
- **Nagrody-** bezpieczne opisujące pochwały oraz inne wzmocnienia kształtujące samoocenę
- **Role i etykiety-** zajęcia skoncentrowane na poznaniu mechanizmu „wpisywania” dziecka w role oraz doskonalenie sposobów uwalniania od „grania” określonych ról.
- **Wychowanie do samodzielności-** okazanie szacunku do dziecięcych zmagañ nie odbierając nadziei.

Każde zajęcia kończą się podsumowaniem.

Cel programu :

Celem programu jest poznawanie wiedzy psychologiczno-pedagogicznej i utrwalanie umiejętności usprawniających bezpieczne porozumiewanie się między rodzicami a dziećmi. Poznane treści mają pomóc w rozwiązywaniu szerokiego wachlarza trudności wychowawczych z dziećmi w różnym wieku. W konsekwencji mają służyć aktywnemu wspieraniu w rozwoju i ograniczaniu zjawisk patologicznych występujących w środowisku dzieci i młodzieży.

Spodziewane efekty programu:

- usprawnianie procesów bezpiecznej komunikacji
- zacieśnienie więzi i wspólne przeciwstawienie się trudnościom,
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród członków rodziny,
- poprawa wyników nauczania wśród dzieci i młodzieży,
- wzrost zaufania do własnych sił
- dzieci rzadziej będą przejawiały zachowania dysfunkcyjne
- świadomie podejmowanie działań wychowawczych
- uspokojenie i wyciszenie

W konsekwencji zmniejszenie zagrożenia patologią społeczną wśród dzieci i młodzieży

2. Rozszerzenie funkcjonowania grup wsparcia dla rodzin zastępczych przy PCPR w Janowie Lubelskim

Szczegółowy zakres rzeczowy zadania:

- aktywizacja klientów zespołu pomocy społecznej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
- współpraca z poszczególnymi członkami rodzin oraz motywowanie ich do podejmowania działań nakierowanych na rozwiązanie sytuacji konfliktowej;
- optymalizacja środowiska wychowawczego poprzez podnoszenie umiejętności psychologicznych i pedagogicznych członków rodzin oraz kadry pomocy społecznej, jak również pracowników innych instytucji świadczących usługi pomocowe;
- niwelowanie bezpośrednich skutków wystąpienia sytuacji kryzysowej oraz zapobieganie jej wtórnym następstwom;
- pomoc psychologiczna, pedagogiczna, socjalna i prawna osobom i całym rodzinom w obliczu kryzysu życiowego, oraz innych sytuacji postrzeganych jako „trudne”
- wzmocnienie efektywności pomocy już istniejących instytucji;
- zwiększenie świadomości społecznej o istniejących zagrożeniach i problemach rodziny;
- wyposażenie rodziców w podstawową wiedzę o wpływie własnego funkcjonowania na rozwój dzieci, faz rozwojowych (norm rozwojowych) dzieci i rodzin w rozwoju osobniczym.
- ciągła diagnoza zagrożeń i zjawisk kryzysogennych sprzyjających powstawaniu niedostosowania społecznego i przestępczości wśród dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym.

Rozszerzenie działalności grup wsparcia przy PCPR przyczyni się

do wypracowania bardziej satysfakcjonującego modelu poradnictwa wychowawczego, wpisującego się w działalność profilaktyczną wobec zjawisk niedostosowania społecznego, problemów wychowawczych, rodzinnych oraz przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Główne cele funkcjonowania jakie zakładamy to; stałe diagnozowanie środowiska lokalnego pod kątem problemów rodzin i odpowiadanie, na zaistniałe problemy poprzez dostosowywanie swojej działalności, na najbardziej palące problemy.

Proponowana forma pomocy będzie „dogłębniej” wspomagać rodziny i jej członków w przezwyciężaniu różnorodnych trudności i kryzysów, które stwarzają warunki do inkubacji zjawisk patologii społecznej. Pomocy o charakterze wzajemnego wsparcia znacząco podniesie efektywność działań zapobiegających oraz niwelujących wtórne skutki dysfunkcyjności lub rozpadu rodziny

Projekt będzie miał na uwadze, iż rodzina oraz wzajemna pomoc i wsparcie są czynnikami niezwykle bogatymi w istotne wartości niezbędne dla jakości rozwoju i życia każdego człowieka. Zależy nam na wprowadzeniu dodatkowej terapii krótkoterminowej i długoterminowej oraz cyklicznie organizowanych spotkań edukacyjnych, otwartych o charakterze prezentacji, mających na celu zwiększanie wiedzy i umiejętności psychologicznych i pedagogicznych oraz wpływanie na kształtowanie się właściwych postaw i wzorców zachowań wobec zjawisk patologii społecznej oraz sytuacji kryzysowych.

Przewidywane jest również organizowanie tematycznych spotkań w ramach działań prewencyjnych.

3.Utworzenie Punktu Konsultacyjno-Doradczego

Szczegółowy zakres rzeczowy zadania:

- ciągła diagnoza zagrożeń i zjawisk kryzysogennych sprzyjających powstawaniu niedostosowania społecznego i przestępczości wśród dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym;
- aktywizacja społeczności lokalnej;
- aktywizowanie poszczególnych członków rodzin „z problemami” do podejmowania działań nakierowanych na rozwiązanie sytuacji konfliktowej;
- optymalizacja środowiska wychowawczego poprzez podnoszenie umiejętności psychologicznych i pedagogicznych członków rodzin oraz kadry pomocy społecznej, jak również pracowników innych instytucji świadczących usługi pomocowe;
- niwelowanie bezpośrednich skutków wystąpienia sytuacji kryzysowej oraz zapobieganie jej wtórnym następstwom;
- pomoc psychologiczna, pedagogiczna, socjalna i prawna osobom i całym rodzinom w obliczu kryzysu życiowego;
- wzmocnienie efektywności pomocy już istniejących instytucji;
- zwiększenie świadomości społecznej o istniejących zagrożeniach i problemach rodziny;
- wyposażenie rodziców w podstawową wiedzę o wpływie własnego funkcjonowania na rozwój dzieci, faz rozwojowych (norm rozwojowych) dzieci i rodzin w rozwoju osobniczym.

Powstanie **Punktu Konsultacyjnego** jest odpowiedzią na nieustające poszukiwania psychologów i pedagogów bardziej satysfakcjonującego modelu poradnictwa wychowawczego, wpisującego się w działalność profilaktyczną wobec zjawisk niedostosowania społecznego i przestępczości wśród dzieci i młodzieży. Powstanie tego rodzaju punktu będzie ważnym elementem uzupełniającym już istniejącą strukturę placówek pomocowych na terenie powiatu, które jednak w sposób niewystarczający skupiają swoje oddziaływania na środowisku rodzinnym. Proponowana forma pomocy będzie przede wszystkim wspomagać rodziny i jej członków w przezwyciężaniu różnorodnych trudności i kryzysów, które stwarzają warunki do inkubacji zjawisk patologii społecznej. Zcentralizowanie pomocy o charakterze interdyscyplinarnym znacząco podniesie efektywność działań zapobiegających oraz niwelujących wtórne skutki dysfunkcjonalności lub rozpadu rodziny.

Tworząc punkt będziemy mieli w szczególnej mierze na uwadze, iż rodzina jest środowiskiem niezwykle bogatym w czynniki istotne dla jakości rozwoju i życia dziecka. Z tego powodu stanowi ona ważny element czynności profilaktycznych. Pomijanie rodziny w tychże działaniach może sprawić, że przedsięwzięcia te niejednokrotnie stają się mało skuteczne, a wręcz destrukcyjne. Szeroko pojęta profilaktyka zjawisk patologii społecznej, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci i młodzieży bez rodziny jest więc ułomna.

Punkt Konsultacyjny opierać będzie swoją działalność (diagnozę, terapię krótkoterminową i długoterminową, grupową i indywidualną) na bazie systemowego rozumienia rodziny, zakładając pracę z całymi rodzinami lub możliwie największą liczbą jej członków oraz ze środowiskami zawodowymi mającymi bezpośredni wpływ na kondycję psychospołeczną rodzin tj. pracownicy socjalni, pedagodzy szkolni, nauczyciele, lekarze rodzinni. Punkt będzie prowadził konsultacje indywidualne z dyżurującym psychologiem i pedagogiem, inicjując ewentualną terapię.

Planowane jest cykliczne organizowanie spotkań edukacyjnych, otwartych o charakterze prezentacji, mających na celu zwiększanie wiedzy i umiejętności psychologicznych i pedagogicznych oraz wpływanie na kształtowanie się właściwych postaw i wzorców zachowań wobec zjawisk patologii społecznej oraz sytuacji kryzysowych. W analogicznych spotkaniach o odpowiednio dostosowanej formie i treściach merytorycznych będą brali udział członkowie wymienionych wyżej grup zawodowych.

W odpowiedzi na wyniki diagnostyczne społeczności lokalnej pracownicy punktu będą powoływali grupy samopomocy.

Przewidywane grupy wsparcia (wymienione poniżej grupy są wynikiem analizy problemów zgłaszanych do Punktu Interwencji Kryzysowej działającego przy PCPR w Janowie Lubelskim):

- dla rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy (domowej, rówieśniczej);
- dla rodzin z problemami wychowawczymi;
- dla rodzin w zagrożonych rozpadem i w trakcie separacji;
- dla rodzin dotkniętych problemem uzależnienia i współuzależnienia.

VI. ZAKŁADANE REZULTATY REALIZACJI PROJEKTU:

- 1.** Podniesienie poziomu życia mieszkańców powiatu janowskiego poprzez zapobieganie zjawiskom patogennym oraz niwelowanie skutków istniejących zagrożeń.
- 2.** Stworzenie alternatywnej formy rozwiązywania problemów społecznych i edukacja społeczności lokalnej w szczególności w zakresie problemów dotyczących rodziny i wiedzy o kryzysie.
- 3.** Budowanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną poprzez rozszerzenie funkcji Punktu Interwencji Kryzysowej i wzbogacenie lokalnej oferty pomocy.
- 4.** Zaktywizowanie poszczególnych członków rodzin „z problemami” do podejmowania działań w kierunku rozwiązania sytuacji kryzysowej.
- 5.** Przeszkolenie członków rodzin - rozwój umiejętności psychologicznych i pedagogicznych, a w szczególności reagowania w sytuacjach kryzysu (grupy wsparcia, terapia grupowa i indywidualna) – optymalizacja środowiska wychowawczego.
- 6.** Przeszkolenie pracowników socjalnych, nauczycieli, lekarzy i pedagogów w zakresie zagrożeń społecznych, problemów rodziny i wiedzy o kryzysie (szkolenia) – wzmacnianie potencjału kadry pomocy społecznej oraz podnoszenie efektywności działań pracowników innych instytucji świadczących usługi pomocowe (integracja pracowników instytucji zajmujących się pomocą rodzinie).
- 7.** Zapobieganie i zmniejszenie zakresu zjawisk patologii społecznej.
- 8.** Stworzenie banku danych o instytucjach mogących służyć pomocą.
- 9.** Stworzenie lokalnego zespołu terapeutycznego.
- 10.** Rozpropagowanie właściwych postaw społecznych i zwiększenie świadomości społecznej (edukacja społeczności lokalnej).

Opracował zespół pracowników
PCPR w Janowie Lubelskim